

„In ti tudi!“

Velikotedenska slička — Spisal *Kancijan*.

Nenavadno vznesen mir je dihal po dolini.

A ne mislim tebe, novembrski mir, ki vzdramiš v duši z jesenskim objemom več žalosti nego tolažila Redek je svit upanja, ki zatrepeče skozi tvoja mračna krila, reddek in hipen, kakor bi kdo z žveplenko potegnil ognjevito-nervozno črtico po temnem zidu...

Tudi ne mislim tebe, blaženi mir svete noči! Tvoji mehki poljubi so sicer poljubi, ki dahnejo duši nesmrtni spomine o bajnem in sladkem čaru mlade sreče — a niso tako bogati, niso tako plodoviti, da bi zalili dušo z zmagovito močjo v vseh slučajih človeškega življenja...

V mojih mislih si ti, tajinstveni mir, ti, sveta tišina velikega petka!

Cerkev v dolini je gledala proti vzhodu, in nje zvonik je v ponosni mogočnosti strmел na vse strani, kakor bi moral neprenehoma oznanjati: „in peklenska vrata je ne bodo premagala“!

Sivkasti, nešteto krat nagrbljeni oblaki so zakrivali solnce. Na nebu bi našli še neizmerno veliko prostora, a noben oblaček se ni hotel odtrgati izpred solnca.

Škrjanec se je visoko dvigal, visoko nad poljem. Morda si je domneval, da bo skoraj zlatemu dobrotniku pogledal v gorko lice.

Ali za malo časkov se je vrnil nazaj in obvisel za en sam skromen polet nad poljem ter zagostolel tiho, tožečo pesem.

Krokar je nemirno poletaval iz gozda na vas, iz vasi v gozd; nikjer ni našel srečnega obstanka.

Navadno je obsedel na vaškem zvoniku, a danes se ni upal. Kdo ve, kaj ga je plašilo?

V daljni dalji so blestele gore v vijugastozasneženih kopicah. Najbistrejši pogled bi jih prvi hip ne mogel ločiti mimo oblakov. Bližnji hribi so molčali v svoji skromni vzvišenosti.

Veter je komaj zadeval najvišje vršičke. Večinoma se je igračkal v prozornem ozračju sam s seboj in ko se je utrudil, je lahno sedel na drevesne vršičke, lahno kakor mrak, da ne bi zazibal vejic. Z vejic bi odleteli stari kavi, svedrasti listi ali gabra ali lipe ali javorja in šuštel bi med vejevjem in grmovjem. In ves vzduh bi tožil nebu: „Veter nam moti sveto tišino!“

Nepremični, gorostasni hrasti so hrepenele k zračnim višinam, a košate bukve so hrepenele še močnejše, še zvesteje.

Krog jelše se je opletala nerodna, bodeča ramšela, kakor bi vila trnjevo krono...

Na borovo deblo je trkala zelena žolna; od daleč se je slišalo, kakor bi kdo zabijal žeblje...

Po mehke, rdeče-illovnatem brežičku so se pocejali tanki, kalni studeni viri in so kapljali na ozek pot ter ga barvali, da je bil kakor krvav...

Izpod hriba je zvenelo pritajeno zdajin-zdaj pretrgano valovanje reke liki zadušeno ihtenje...

Poredna šoja, ki posnema skoraj vsak glas, tega šumenja ni oponosila. Morda bi ga ji ne bilo mogoče posneti. A niti poizkusila ni. Včasih pa mijavka in kukurika, kokodače in rezgače, kot bi hranila v svojem ne baš drobnem grlu vse nianse najrazličnejših klicev in vikov! Le prekrasno črnomodrikasto priramnico si je nekoliko popravila in pogladila pepelnato-pernato kučmo ter molčala naprej.

Veverica v sosednji smreki je naenkrat opustila vsakdanje vaje, kot bi se hotela v tej nenavadni tišini nekoliko zbrati in premišljati pretekle dni... Seveda, vsi niso bili lepi...!

Kakor življenje po hribih, je molčalo tudi polje, molčali so tudi travniki velepomnljiv molk.

Svetlobele poljske smilke so sklanjale glavice ob podporne lističe.

Nad njimi pa je godel v zlat in črn kožušček oblečen čmrlj in umival jih je, ter želel, da bi skoraj pospale. Aj, kako po ceni bi se napil medene pijačice iz nežnih čašic!

Pod čmrljem pa se je prekopicnil zlati poljski brzec. Najbrže mu je zmešala glavo čmrljeva godba.

Med leskovim grmovjem je pajek pridno predel in tkal srebrne tančice.

Vidno je bilo, kako se mu z delom nekam mudi...

In res se je mudilo.

V zvoniku je zaragljala raglja tretjo uro — smrtno uro Gospodovo.

Vse ozračje od vasice do hriba se je lahko streslo. Vso dolino je napolnil tih in genljiv šepet, kakor da se je izvil zemlji iz bujnih mladih prs.

Prav gotovo! Saj je narava umela velikotedenskega duha, saj je čutila njega skrivnost na skrivnosten način...

A še bolj kot naravo je milostna sveta tišina pronikla ljudska srca...

* * *

Trumoma je hitelo ljudstvo v cerkev k božjemu grobu, in gorki vrelci hvalnic in prošenj in sočutnih vzdihov so kipeli tja pred najnedolžnejšo daritev, kar jih je bilo kdaj darovanih...

Skoraj vsa vas je bila v cerkvi. — Na polju ne bi bilo takrat žive duše, da ni hodil stari Krušec po ozari, ki je ločila njive od širokih travnikov.

Počasi je stopal in pogrezal se je v nemirne, težke misli:

„Sevé... sévé... staramo se, staramo! Naše jablane in črešnje, ki so rastle z menoj vred, vedno lepše cvetó, vedno lepše rodé; te usehle prsi pa mi ne rodé nobene nade več...

In kadar starost že ne bo imela kaj, kar bi postarala na meni, poklicala bo smrt... In oj! Krušca ponesó v hladno zemljo...

Sedaj se mi zdi, da je vsa dolina moja, a potem — majhen kotec zemlje... Sedaj

hvalijo polja in travniki starega Krušca, ki jih je tako skrbno gojil, a potem — le skope travice in nekaj plevela bo mojega, oj plevela, ki sem ga vedno sovražil in zatiral, kjerkoli sem mogel... Sedaj me pozdravljajo gozdi in hribi in mi nudijo zelenja, vej, debel, karkoli bi pozelel, a potem — le šest tankih desk...

Res, Krušec je črtil smrt. Ta ga je pa večkrat v mislih obiskavala, da bi se vsaj do zadnjega starčevega diha sprijaznila z njim.

Po zimi je par dni precej bolehal.

Ko si je bril znatno upalo lice, je vznemirjen viknil v zrcalo:

„Križani Bog! Ali še vidim sebe, ali že vidim smrt?!”

In danes mu je veliki petek ta smrtni strah povečal s svojim božjim — grobom...

A to ni čudno.

Dokler niso Krušču roke odrekale dela, je bil zakopan v posestvo kakor klop v kožo. Kar momljalo in mendralo je, kje bi si še kaj pridobil, seveda na telesnem premoženju. Do duše pa je bil precej prizanesljiv in popustljiv, tudi kadar je že segala čez postavne meje — a v njenih dolžnostih skop in hladen.

Ko ga je hči, ki ji je prepustil vse imetje, opominjala k rednemu in pobožnemu življenju, kakršno se starčkom spodobi, jo je togotno zavrnil:

„Glej jo, glej! Kaj si ti mene učila prekrižati se, ali sem jaz tebe!”

In vera je v njem dremala in dremala kakor kal v aprilovem naročju, iz katerega izvabi še-le gorki maj neštete cvetove... perunike, kukavice, narcise, šmarnice...

Morda se tak maj že bliža Kruščevi duši, morda je še daleč — ali pa sploh ne priklje nikoli...

Starec o tem ni razmišljal.

Vendar se mu je zdela danes narava bolj praznična in slovesnejša kakor sicer.

Izprva se ni upal korakati po ozari, tako veličastna in sveta je bila tišina v tistem in gluhem nagibanju.

Ali priroda ga je vabila v svoj naročaj, kakor vabi mati drago dete, da ga izpraša

in se prepriča, ni li že pozabil, „koliko je bogov, kdo te je ustvaril, kdo te je odrešil“ itd.

In priroda je molče učila starčka ter mu budila mehka, mešana čuvstva, ki so zdajinzdaj zadehtela po pobožnosti, dasi se sam tega ni zavedal.

* * *

„Dedek! Ali slišiš?“

Za njim je teklo in klicalo po ozari drobno dekletce, Kruščeva sedemletna Marjetica.

Med vsemi vnuki in vnukinjami — bilo jih je šest — jo je stari Krušec najbolj ljubil.

Včasih — kadar je bil posebno židane volje — je celó tvezil, da je čisto podobna njegovi rajni Jeri; da živi v Marjetici tista miljena Jerica, ki ji je v svojih mladeniških letih prepeval:

Goreči ogenj iz plamena . . .

A ta plamen je že davno, davno ugasnil, ostal je le še dim - spomin . . .

In ta sladki dim mu je zastiral dušo, kadar jo je zaglabljal v Marjetičin obrazek. Dedek je bil pravzaprav otročji . . .

Klic se je ponovil.

Seveda, da je bil dekličin glasek močnejši in starčkov sluh bistrejši — vrhutega je bil mož tudi pregloboko zamišljen — gotovo bi se le-ta hipoma obrnil in obstal s prijaznim nasmehom krog usten.

He, he, he! Smeh se je dedkovim sinjim, nagubanim ustnicam tako podal!

Ljubki klic se je ponovil vdruči.

Takrat pa sta stala oba že tako blizu drug pri drugem, da se ni mogla preslišati nobena beseda več.

„Oh, danes me pa nimaš nič rad, dedek; tako sem te morala klicati!“ je vsa zasopla Marjetica napol vzdihovala, napol govorila.

„He, he, he! Ti srčkana grlica, le oddèhni se, oddèhni. Potem bova pa kaj po-besedičkala. Kaj ne?“

Dedek si je pritrdil klobuk in nagnil glavo k vnukinji ter ji strmel v nebeško-čiste oči, polne otroške vdanosti in pristrčnega zaupanja.

In ljubeznivo se ji je nasmehnil, a ona njemu še ljubezniveje. Kakor bi obrnil blesteče zrcalce proti solnčnim žarkom, in solnce ti vrne še lepši sijaj.

Otrokova prisotnost je prav blagodejno vplivala na starčka.

„No, kaj mi boš povedala?“ jo je vprašal po kratkem molku.

„Pri božjem grobu sem bila!“

„Pri božjem grobu si bila?“

Prvi hip ni našel drugih besed, še le pozneje je pristavil:

„Kaj si vse videla tam?“

A tega ni vprašal iz svoje radovednosti marveč zaradi dekličine pristrčnosti, ki je ni hotel in ni smel nemo gledati.

Marjetica se je rahlo oklenila dedkove koščene roke, kakor bi mu tako lažje dopovedala:

„Jej! Tam je vse polno rož, veš, dedek, tistih velikih, gosposkih. In tako lepe lučce goré tam, še lepše kakor o Božiču pri jaslicah.“

„Seveda so lepše, saj morajo tudi biti lepše!“

„Pa ne, pa ne!“ je vzkliknilo dete in drobno in živahno je poskočilo od tal.

„A zakaj ne?“

„Jezus v jaslicah gleda — in vse lučce vidi. Pa se jih lahko veseli. V grobu pa meži. Veš, dedek, tako trdno meži, da gotovo kar nič ne vidi.“

„O, vidi, vidi! Bogeek je vseviden vselej in povsod.“

Pa ne, ko bi starčku te besede narekovala tista mehka čuvstva, ki mu jih je nekoliko prej vzbudila božja priroda?!

„Kaj res vidi?“ se je začudilo dekletce v otroški nevednosti ter z vidno slastjo nadaljevalo:

„Veš, dedek, pa Jezus ima objokane oči. In na prsih tako veliko rano . . .“

„Kajne, da bi ti lahko vteknila vanjo svojo ročico?“ ji je pomagal starec.

„Mgm! Veš, pa ta rana nekaj išče. Mama mi je tako pravila . . . Kaj pa išče?“

Starcu se je zdelo, da posluša mladega škorčka, ki mu govori, kakor je pač naučen . . .

Nasmehnil se je, a pri srcu mu je bilo silno tesno ...

„Oh! povej no, dedek. Kaj pa išče?“

„Ali ti mama tega ni povedala?“

„Saj sem jo vprašala. Pa je molčala in žalostna je bila.“

Nobeno kolo ne gre tako nerado navkreber, kakor je šel Krušču odgovor iz mučnih prs na jezik.

„Izgubljenih ovčic išče.“

Drugače ni mogel in ni smel odgovoriti, a s tem je izrekel svojo lastno obsodbo.

„Kakšne pa so izgubljene ovčice?“

Dedek bi moral pokazati nase. A bilo bi mu neznosno, sicer pa bi ga radovedno dekletce itak ne umelo. Pojasnil ji je stvar drugače.

„Izgubljene ovčice so tiste dušice, ki se ne brigajo za Jezusa v božjem grobu.“

Lastne besede so ga bolešno pretresle po vsem telesu. Molčé je strmel vnukinji v obrazek. Videl je, kako mu pritruje z mirnim očesom in tiho zadovoljnostjo krog rubinastih ust, ki so se kmalu sladko odprle:

„Kajne, jaz nisem izgubljena dušica?“

Vprašanje je bilo toli milo-zategnjeno in toli ljubeznivo-hrepeneče, da je stari očka drhteč v radosti in žalosti obenem vidno omahnil naprej.

„Kaj še! Ti si kakor tista krotka ovčica, ki teče pred dobrim pastirjem in se veselo ozira vanj nazaj.“

„In ti tudi, dedek!“ In z obema rokama je objela dedkovo roko, ter jo pritisnila k sebi.

To je bil prekrasen in čudovit trenutek, kakršen trene le enkrat v vsakem letu; takrat namreč, ko zatrepeče nad velo zimo nežna pomlad.

Majhna stvarca je kresnica, a če pade v oko, izvabi mu debelo solzo; kratke so bile besedice: „in ti tudi!“ pa so premagale in omečile starčevo srce ...

Obrnil se je v stran, potegnil z levico preko oči in zopet se je obrnil proti dekletcu.

Angelček starčkovih misli in čuvstev ni videl, pa bi jih tudi ne bil popolno umel.

Prisrčno in gorko se je privil k osivelemu dedu.

In nebo in zemlja sta gledala to prečudno, a dražestno sliko „Angela variha“ ter jo napolnjevala z onim divnim življenjem, z ono čudovito slastjo, ki veje o velikem tednu po vesoljnem stvarstvu ...

* * *

Večerna zarja je žarela široko po nebeskem baldahinu. Z blestečo rdečino je barvala raztresene oblačke, da so bili videti liki pirhi. In veter jih je počasi valil proti zatonu, kakor bi jih nameraval pokloniti zemlji za velikonočni dar.

Stari Krušec se je bližal cerkvi.

Med potom je srečal Pibrovca, svojega sovrstnika in ga ogovoril:

„Je-li, si šel tudi molit?“

„I, kajpak! Če mi ne bomo molili na božjem grobu, kdo pa bo na našem!“

Krušec je bil s tem odgovorom še precej zadovoljen.

In čim bližje je prihajal cerkvi, tem bolj je rastla v njem zadovoljnost. Ko je prestopil cerkveni prag, ga je objela blažilna toplota, kakršne njegovo srce ni bilo vajeno.

S ponižnim korakom je krenil skozi svetišče v zakristijo, kjer je bil zgrajen božji grob.

Po mistično-razsvitljenem prostoru je šepetalo vse polno pobožnih ustnic, velih in cvetočih.

Krušec je pokleknil pred majhna vrata, ki so zapirala stopnice na leco. Nestrpnost je čakal, kdaj bi se mogel prikoleniti prav do groba.

Nestrpnost se mu je kmalu povoljno izplačala.

S široko-razstrnjenimi očmi je gledal božji grob prav pred seboj.

Dve palmi sta zmagošlavno razpenjali nad njim dolge, suličaste liste. Nizkim stoletnicam so iz mogočne korenike kipeli debeli, bodičasto-obrobjeni, sinji listi.

In dasi cvetè ta rastlina na vsakih sto let (kakor pravijo), se je vendar javljal sredi kipečega zelenja pestič, iz katerega bi

se hotela še letos razviti rumena, piramidasta betva.

Kraj groba so žalovale v temnozelenkasto, gosto zagrinjalo zavite ciprese.

Neposredno pred grobom so dehteli beli mnihi v razkošnih, svedrastih cvetovih. Njih široki listi so jim liki žilave roke branili treniti s pogledom drugam kakor proti Zveličarju.

Tam gori pa je sameval prazen sv. križ. Izza meglenega ozadja se je svital farizejski Jeruzalem.

Na vsakem voglu groba pa je stražil rimski vojak z grozovito resnim obrazom. Roka, ki jih je ustvarila, ni bila posebno umetniško-spretna, a to pot se ji je delo kar samo od sebe vrlo posrečilo.

Ves prizor s svojim iztočnim cvetjem in zelenjem je prvi hip premotil starega Krušca, da se je čutil v resnici prestavljenega tja na vzhod, kjer leži pravi, v „novo skalo vse-kani grob...“

A skoraj je jasno vedel in videl, da je to prav tisti grob, o katerem mu je pravila Marjetica.

Za rumenimi, zelenimi, modrimi in rdečimi steklenimi balončki so plamtele lučce, in videlo se je, kakor bi goreli balončki sami.

V grobu pa je ležal Zveličar.

Res je bil objokan krog očes in veke so bile strnjene, pa je zato Gospodova srčna

rana nepremično gledala Krušca kakor proseče, krvavo oko.

Nad gornjim grobnim robom pa je blestel v polukrogu napis:

„Moje ljudstvo, kaj sem ti storil . . . ?“

Mož je zamolil odkritosrčno, vdano molitev.

Pod nizkim, polutemnim zakristijskim svodom so se vili dozdevni drobni oblaki . . . Bilo je, kakor bi kdo tam za grobom neprestano zibal kadilnico, iz katere so vstajali opojni nebeški vonji.

Ves grob pa je bil s svojim mistično-nadahnjenim obližjem živa slika upanja na prihodnje vstajenje.

Krušec je strastno sesal in srkal vase, karkoli so dosegle njegove oči.

In čutil je, kako se mu je trgal s srca tesen ovoj, kako se mu je širilo srce . . .

Misli na božji grob, ki so ga navdajale včeraj z neopravičenim strahom, so mu dozorele danes v oživljajoče tolažilo.

Strahotni pomisleki so mu odšuštili iz duše, kakor rastlini čašni listi, kadar požene sad.

Da ga je Marjetica prav v tem trenutku vprašala:

„Dedek, kakšna ovčica si pa ti? . . .“ objel in pobožal bi ji rožna ličca in malodane jecljaje bi govoril:

„Jaz pa sem tista najdena ovčica, ki jo je zadel dobri pastir na varne rame.“

Moja zvezda.

Kamor krenem, bela cesta
me do cilja pripelja,
zvezda sreče sije zvesta
mi prijazno vrh neba

V srcu radostnem poraja
glasen se za spevom spev,
vse o sreči z mano baja,
gor odmev, zvezda odsev.

Leo Levič.